

Adresselisten, onsdag den 8. oktober 1947.

Frifinnelsen av Ravner og Sandberg -

Dommens premisser.

111235

De fullstendige premisser for Høyesteretts frifinnelse av lag-
enler Ravner og bankdirektør Sandberg foreligger nå. De gir et annet
billede enn den foreløbige kortfattede meddelelse. Der knytter seg
også atskillig interesse til dem.

Ved dommen over Ravner og Sandberg delte Høyesterett seg i tre
grupper. Dommerne Berger og Evensen stemte for frifinnelse, fordi de
mente, at Ravner og Sandberg hadde opptrådt rettmessig og riktig. Dom-
merne Fougner og Johannessen stemte for frifinnelse uaktet de fant
at den omstendighet, at de tiltalte hadde latt seg oppnevne til kom-
misariske statsråder gikk inn under straffelovens paragraf 86 og var
objektivt rettsstridig. Begrunnelsen for Ravners vedkommende umskyl-
delig rettsvilfarelse og for Sandbergs muligheten av, at der kunne
foreligge en tilsvarende villfarelse. Dommer Thrup stemte for opp-
rettholdelse av lagmannsrettens dom.

I avisreferatene er vesentlig kommet fram dommer Fougners
votum. Dommer Bergers av dommer Evensen tiltrådte har betydelig stør-
re interesse.

Dommer Berger fant at de tiltalte ikke hadde ytet fienden retts-
stridig bistand. Avgjørende var etter hans oppfatning følgende faktorer:

" -- Man må etter lagmannsrettens domsgrunner gå ut fra, at de
tiltalte da de etterkom oppnevningen utelukkende hadde til hensikt å
vareta norske interesser og herunder så vidt mulig motarbeide tyskerne
og nazistene.

- De stillinger de overtok var rene fagstillinger uten til-
knytning til noen regjering.

- De tiltalte måtte med rette anse seg som særlig skikket som
fagsjefer i sine respektive departementer.

- De var stillet overfor valget mellom å gå inn som fagsjefer eller at det etablertes enten et rent tysk styre eller en mer mindre fordelt Quisling-regjering med de norske kvensor sistnevnte alternativer ville få for landet. Andre alternativer kunne det overhodet ikke være tale om.

- Den høyst uklare situasjon på omhandlede tid.

- I den akutte situasjon, som forelå, var de avskåret fra de ordinære norske konstitusjonelle myndigheter.

- Den linje som hittil hadde vært fulgt av de hjemnevende myndigheter.

- Omstendighetene måtte berettige de tiltalte til å vurdere det gode de kunne utrette i sine stillinger som særdeles betydelig i forhold til de skadevirkninger oppnevnelser måtte medføre. Det er denne vurdering som til syvende og sist blir det essensielle spørsmål, og her kan man, hvis man skal komme til et rettfordig resultat ikke undlate å se på de tiltaltes hele forhold og virksomhet og heller ikke unnlate å sammenligne resultatet med stillingen som den måtte forutsettes å være blitt om det på deres plasser på her omhandlede tidspunkt hadde vært anbrakt tyskere eller nazister.

De tiltalte måtte visstnok regne med skadevirkninger, men de måtte også være berettiget til å regne med at skaden i løpet av kort tid ville nøytraliseres, idet den måte, hvorpå de virket i sine stillinger ville bringe folk på andre tanker. De måtte derfor være berettiget til å regne med at skaden sett på lengere sikt ikke ville være særlig tungtvirkende. Her henviser jeg til, at lagmannsretten har funnet at de under sin virksomhet har oppnådd betydelige resultater på det politisk-nasjonale område."

Denne begrunnelse har sin særlige interesse. Det er her ikke spørsmål om unnskyldende momenter, god tro eller lignende. De to dommere finner ganske enkelt, at de ikke nazistiske statsråder har handlet riktig. Deres vurdering av situasjonen har vært rett. Noen konstitusjonelle myndigheter å henvende seg til hadde de ikke.

Der skjæres her igjennom all den vanlige tale om hvem har ment det og hvem har tilrådet det. Handlingen var riktig og trenger ingen unnskyldning.

Dommer Fougner, hvis votum tiltredes av dommer Johannesson er også bort fra, hva den ene eller den annen måtte ha ment, selv om han kommer fram til frifinnelse på andre premisser:

"Et råd - uttaler han - med hensyn til riktig nasjonal holdning gitt i de kritiske år i den ene eller den annen retning (positivt: "Du skal", - eller negativt: "Du må ikke") likegyldig hvor det kom fra, kunne bare ha en viss begrenset verdi som et moment mellom andre. Det var i vårt okkuperte land ingen som hadde patent på det hele og lytefri nasjonale syn".

Uttalelsen er prinsipiell og av vesentlig betydning til bedømmelse av paroler og den vekt det burde legges på dem i okkupasjons-tiden og nå etterpå.

Dommen med dens premisser viser, at Høyesterett med 4 mot 1 stemme har funnet, at 25. september 1940 ikke har vært det avgjørende skille under okkupasjonstiden, som man gjerne har villet gjøre det til. Terbovens avskjedigelse av administrasjonsrådet berøvet ikke den enkelte borger adgangen til selvstendig å gjøre seg opp en mening om, hvorledes han under en rimelig avveien av de kryssende hensyn best skulle fremme norske interesser også under samarbeid med okkupantene. Man er her kommet over fra en skjønnebedømmelse til en mere konkret avveien av de enkelte forhold.

De aviser, som uten å ha lest dommens premisser, har angrepet denne, spør hva nå? Arbeiderbladet skriver:

"Når Høyesterett kunne frifinne Sandberg og Ravner kan en da ikke fortsette å dømme de små syndere, hvorav mange har vært unge og villodet. Hva vil Høyesterett selv foreta seg for å få i stand en endring? Det kan da i all rimelighets navn ikke fortsette på denne måten. Det vil være ensbetydende med å kompromittere hele rettsoppgjøret".

Rent bortsett fra, at Ravner og Sandberg etter Høyesteretts oppfatning ikke er syndere men bra patriotiske menn, har bladet rett

i sin ferespørsmål: Hvilke konsekvenser skal dommen få? Den første konsekvens, som dog neppe har ligget Arbeiderbladet nær, er, at følgefølgen mot handelsråd Johannessen må innstilles. Hans sak står etter høyesterettsdommen i en helt annen stilling enn tidligere.

Men dommen må også få andre konsekvenser. Hittil har domstolene dømt temmelig skjematisk. De har gitt liten plass for mulige, unnskyldelige rettsvillfarelser. Så inngående som dette rent personlige moment er drøftet i dommer Fougner's votum kan det ikke erindres å være drøftet i noen sak av de tusener, hvor avgjørelsen treffes på løpende bånd. Der er vel nå ingen anledning til å få tatt opp igjen de tusener av saker. Men man har benådningsapparatet. Det bør bringes i sving, før straffetiden er utløpet for den store mengde.

Når det brukes sterke ord i forbindelse med dommen er dette ikke nødvendig, selv for den som ikke er enig i den. En enkelt dom særlig en frifinnelse kan aldri ha overdrevne konsekvenser. En annen sak er det, at den frifinnende dom overfor Ravner, Johannessen og Sandberg utvilsomt er mere enn et enkelttilfelle. Det har vært en stigende reaksjon mot rettsoppgjøret, som ikke fyller de krav vi eller i Norge har stillet til en human rettspleie. Denne reaksjon har hatt meget vanskelig for å komme til orde under den etterkrigspsykose som vi har lovet under. Men den har vært der. Den kom fram allerede i 1945 i forskjellige avisartikler bl. a. av byrettsdommer Bjarne Didriksen. Den fant et fullgyldig uttrykk i professor Andenæs's lille brosjyre fra 1945: "Omkring Rettsoppgjøret", hvor han påtaler massemøtene for å få strengere straffe.

"En har - skriver han - ofte inntrykk av at det gjelder å få fanget inn så mange som mulig. Det ser ut som om de, som har risikert minst er de som er aller ivrigst i så måte. Alle disse små mennesker som under krigen har holdt seg musestille og bare

skaffet seg utløsning ved å skyldes på nazistene innenfor en sikker krets, nå nyidrer de fram og krever straff over alle, som ikke er like uangriplige som de selv."

Men man lovet under en hatets psykose og de menn og organisasjoner som skulle ha autoritet til å tæpptre var tause eller pustet til ilden. Det gjaldt riksadvokaten, sakførerforeningens formann, kirkens prelas, Høyesteretts justitiarius, landets statsminister. Ingen følte trang til å ta et sterkt og enn upopulært standpunkt. Så fikk skredet gå - og så måtte i tur og orden reaksjonen komme. Man merket denne forholdsvis tidlig i Stortingets justiskomite. Den fikk sine mere høyrøstede uttrykk på dommerforeningens møte. En gang måtte den også komme til uttrykk i en eller annen seiber dom. Det er det som nå er skjedd.

Lorentz Vogt